

Írásjelek és szimbólumok az SMS-ekben

1. Bevezető gondolatok

Az SMS a Short Message Service angol fogalom rövidítése. Jelentése rövid szöveges üzenet. E technikai forma vagy két mobiltelefon, vagy egy számítógép és egy mobiltelefon között egy, legfeljebb 160 karakterből álló szöveg elküldésére alkalmas. (Az SMS-ről további szakirodalom lásd: Balázs 2002, 2003, 2004; Bódi 2004; Érsok 2004; Veszelszki 2002).

A korpuszalkotó 2765 üzenet küldői korukat és végzettségüket tekintve viszonylag egységes csoportot alkotnak: 18–25 évesek és középiskolások vagy egyetemisták. Nem töröltem az ettől eltérő szociolingvisztikai jellemzőkkel rendelkező üzenőket sem, mivel jelenlétük a korpuszban nem releváns. Személyes jellege miatt a példatárat csak részleteiben, szemléltetésképpen közlöm.

2. Az SMS sajátos nyelvi jellemzői az írásjelhasználat szempontjából

„Az élőbeszédet tartjuk gazdagabbnak, de az írás bizonyos esetekben mást/többet tud, mint a beszéd” (Balázs 1999: 142). A Balázs Géza említette típusok a példatáramban is megjelennek:

1. írásjelhalmozás
EZER KÖSZÖNET!!!!!!!!!!!!
2. kép-szöveg kapcsolatok
@}-'-,-- (rose)
(:o)-+<

E különleges példák ösztönöztek arra, hogy az – SMS szélesebb körű vizsgálatához összegyűjtött – korpuszt az írásjelhasználat szempontjából is megvizsgáljam. A gyűjteményem tanúsága szerint a szöveges üzenetek írásjelezése három aspektusból egyedi: használnak-e az SMS-küldők írásjeleket, tapadnak-e vajon ezek a jelek, milyen – a hagyományos használatukon túlmutató – jelek léteznek ebben a sajátos kommunikációs formában.

3. Az írásjelek megléte vagy hiánya

„Az írásjelek mellőzése maga is üzenet, közlés, bár értelmezését megnehezíti a tagolás többértelműsége. [...] A mindennapi íráshasználatban azonban [...] írásjeltelen szövegnek nincs helye” (Keszler 2004: 35–36). E helyesírási szabályok figyelmen kívül hagyása gyakorta előfordul a rövid szöveges üzenetekben. A ritkábban esemesezők rövidebb üzeneteket írnak, nem különböztetik meg a kis- és nagybetűt, és nem használnak írásjeleket.

3.1. Teljesen hiányzó írásjelek

Nemcsak az írásjelek, hanem az ékezetek hiánya, valamint a szabálytalan írásmód is jellemző a ritkán üzenetezőkre:

*TELJESEN ELVAGYOK HANYAGOLVA SEMMIRŐL NINCS ÉRTESÍTÉSEM
Boldog nonapot JENO ÉS GERI
ÉN IS MEG A PEPE LACKO MÉG 99T
barcsak minden vagyam így teljesulne*

3.2. Írásjel csak mondatzárásként

A következő üzenetek írói már tagolják szövegüket, csupán a mondatokat különítik el írásjelekkel; a gondolati egységeket, tagmondatokat viszont nem választják el, sőt még a felsorolás is vesszőzetlen marad:

*KÖSZI A LEVÉL.MOND NEM SOK EGY HÉTRE A KETTŐ?PEPE
Szia a melot visszamondtam. Most az erste bank van kilatasban. A horg jo volt most
megyek hajduszoboszlo haverok buli fanta aztan jövő hét horvat...
A TELCSIMMEL SEMMI BAJ CSAK KIKAPCSOLTAM.ITT MINDEN RENDBEN VAN
NAGYOKAT FÜRDÜNK PASIZUNK ÉS KIRÁNDULUNK.PUß:PEPE*

3.3. Nincs vessző a *hogy* kötőszó előtt

Az SMS szövegredukáló tendenciája, hogy szinte minden lehetségeset (és néha majdnem lehetetlent) is rövidítenek. Ennek egyrészt a helytakarékoság, másrészt a pénzzel való „spórolás” az oka (további okokról lásd Érsok 2004: 298). A rövidítések leginkább a gyakran használt nyelvi elemeket érintik, mint az igekötők (*meg: +*) és a kötőszók. Így jelzi az SMS-ben a *hogy* kötőszót a *h* betű. Karakterrel nem, csupán a szövegbevitel idejével takarékoskodik a *hogy* előtti vessző elhagyása.

*Nagyon szivesen lanyok maskor is-orulok h jól sikerult a buli. gabi
Kakukk!akkor jössz ugye?előtte mindenki cong,van kedved ugye neked is?majd on-
nan kimegyünk.szólok h hány tájt.pucc*

3.4. Írásjelhalmozás

Grafostilisztikai eszközök (Érsok 2004: 296) is lehetnek az írásjelek, erre utal az intenzitást kifejező karakterhalmozás. Érdemes figyelni rá, hogy a hagyományos, úgynevezett egyszeres írásjelnél erősebb a kettőzött (például a két pont nem felel meg a mondatzáró pontnak, viszont nem is olyan erőteljes, mint a három pont; ugyanez igaz a duplikált felkiáltó- és kérdőjelekre).

Az emotikonok az érzelmek kifejezésére alkalmas grafikus jelek, számítógépünk vagy mobiltelefonunk billentyűzetének segítségével megjeleníthető karakterkombinációk (Laczházi é. n.). Laczházi Gyula megállapítja, hogy e jelek széles körű használata az elektronikus levelezés és az esemesezés általánossá válásával következett be. Nem tartja kizártnak, hogy ezek a jelek nemsokára a hagyományos kommunikációs formákban, a papírra jegyzett üzenetekben is feltűnnek – alapvetően mégis az új médiumokhoz, kommunikációs eszközökhöz kapcsolódnak.

Az emotikonokat (Bódi 1999a) Keszler Borbála az „internetes nyelvhasználat új írásjelei”-nek nevezi, amelyek leginkább a beszéd szupraszegmentális és nem verbális jellegzetességeit jelölik (Keszler 2004: 85); a többféle írásjel iránti igényt elégitik ki (Keszler 2004: 151). A Minya Károly elnevezésével mosolykód (Minya 1997, Keszler 2004: 151; Schirm 2002), „annál is inkább alkalmas az extra- és paralingvisztikai eszközök pótlására, mert ez egy olyan ikonikus jel, amely a mosolygó emberarcot utánozza; a szemeket helyettesíti a kettőspont, az orrot a kötőjel, [...] a száját pedig a zárójel” (Bódi 1998). A leggyakoribbak a következők: :-) ;-)) :-))) :-))) :-> :-o :-x :-*

E definíciót azonban pontosítani kell, hiszen a smiley már negatív érzelmeket is kifejező jellel bővült: :(:-(

*Micuka!aNagyTanulásSzünetébeBeiktattunkIvadkertiFagyit,nyami:)aCsaládomIdegbeteg
AHidegfronttól,legjobbGyógyszerASeparin(=mindenkiMásSzobába):-)hiányzol,siófoki
Cical.sikerült a kertészkedés,nagyon sokat dolgoztunk...lassan búcsúzik a Balaton...:-(
olyan nehéz elhagyni a magyar tengert:-(ALIGA!:-(B liga:-)
Aluszej jól! es legy ugyes kedden:-) meg debrecenben!:-)) Z.*

A fejlődő mobilkommunikációs technika már lehetővé teszi, hogy egyes telefonok e jeleket képként, ☺ és ☹ formában jelenítsék meg. Elsősorban a számítógépes kommunikációhoz – a csethez, az e-mailhez és a fórumokhoz – kapcsolódik az animált szmájlik használata, amelyeket dinamikus emotikonoknak neveztem el. Ezek elemzése azonban ebben a munkában túl messzire vezetne; az e témában írt dolgozatom megjelenés alatt van.

5.3. Kép-szöveg kapcsolatok (írásjelekkel alkotott rajzok)

A mobiltelefon (vagy lejegyzés után a papírlap) kilencven fokos elfordításával fejthetők meg a karakterekből készített rajzok. A @->-- karakterkombinációban egy rózsát, a *<<<<- írásjelhalmazban pedig egy karácsonyfát fedezhetünk fel.

*@->--s kedv& kivanok,v @->--illat kLtsN fL szombat hajnalán,Cica.Piacra készülünk,még
sül a krumpli.Nagymosás lβ+főzés.Szép7végezést.P:NY
<<<<-Nagyon boldog ka#onyt kivanok Neked es szeretteidnek!ErzsΔΔΔ

5.4. Írásjelek használata mint eufemizmus

Talán meglepő, hogy az általam vizsgált, „írásbeli” szövegben teljesen kimondott káromkodások, káromló formulák is találhatóak, ám erre magyarázatot adhat az SMS sajátos, a szóbeliséghez közeli jellege. A vizsgált médiumot a szóbeli közléshez kapcsolja az ott keletkező szöveg egyszerűsége és mulandósága. Hiszen írásban a tabuk kötnek minket, szóban viszont sokkal szabadabbnak érezzük a közlést.

Nem szakadnak el teljesen az írásos normától egyes üzenetírók, s grafikai eszközzel szépítik durva szavaikat: a szövegkiadásban kipontozásként ismert módszert alkalmazzák (*ta.ony ido; elb..tam a napot*), és tovább is fejlesztik azt, különböző jelekkel pótolva a tabu kifejezés betűit. E jel lehet

a csillag (*átb**ztak ezzel!*; *M**KOK*), a kereszt (*egy f++ volt*; *p+++a fáradt*) vagy a kettős kereszt (*sza#ok*), esetleg betűjel, a két hang helyett álló *q* (*qrva idegesítő*; *qrva jo szám*; *qrvára el vagyok fáradva*; *Qrwa korán*). Nem törvényszerű, de gyakori, hogy a jelek száma megegyezik az elhagyott hangokéval/betűkével.

Cm!ez egy f++ volt,p+++a fáradt vagyok!mosolyod nélkül nincs jókedvem...

Eddig csöd:MEXIKO-OLASZORSZ.1:0!FÉLIDŐ!Az olasz pasijaim egyszerűen sza#ok...a másik meccsen ECUADORnak muszaj nyerni.Tudod!mint a szám!Sash:Ecuador...tütü Háló!már mióta nem csipogtaIunk?most fexem,tanulka vót,mert elb..tam a napot.van sajtófotókiállítás+kellenenézni.nemtomeddigvan.veledOKminden?puli

5.5. Az írásjelezés a humor, az egyediség szolgálatában

Az üzenetszerzők egyediségre való törekvését példázzák a következő szövegek:

Pittypalaty. vasalás előtti hangulatban .ögök nkd.hogy tLlL utolso bochumi vasarnapotok?mi mar nagyon készÜLÜNK(tükön)Pestre!holnap csitcsat.P:NY

Mily vél&IN +érés:ippeg ladat bontottam,s így +tekinth&tM a viragLötRü+víz hattRü fotkat.KényLmS vonatozast.ki/bedöltM az ágyba.P:NY/I

A 'ögök' a pont 'pötyty'-ként való feloldására játszik rá, így kapjuk a „pötyögök” ’üzenetet írok’ szót. Vizuális vezérléssel, a kis- és nagybetűk váltásával hívja fel figyelmünket a kétértelműsége a „készÜLÜNK(tükön)Pestre”. Az angol kötőszó &-ként rövidített változata (Büky 1998) olvad be a vél&IN ’véletlen’ és a +tekinth&tM szóba. A kisbetűs írásból kilógó nagybetű itt azt jelenti, hogy ejtsd ábécébéli feloldása szerint (*viragLötRü* = virág előterű; *KényLmS* = kényelmes; *tLlL* = telt el). Választást, alternatívát jelöl a perjel: a többértelműsége törekvő „ki/bedöltM az ágyba” alakban, valamint a két címzettnek szóló üzenet „P:NY/P” záróformulájában.

6. Összegzés

Az összegyűjtött példák – egyelőre – az SMS és a másodlagos szóbeliség egyéb formáinak (cset, esetleg e-mail) jellemzői. Elképzelhető, hogy nyomaiban beszüremkednek a hagyományos, írott nyelvbe (elsősorban a kötőszó-rövidítéssel és az emotikonok használatával). A dolgozatban meghatározott kategóriák nem állandóak, módosul(hat)nak, hiszen ez a nyelvi leleményességre épülő nyelvhasználat szinte napról napra változik, és a nyelvészek számára is meglepő változatokat hozhat.

SZAKIRODALOM

- Balázs Géza 1999. Kommunikációs létformák és átcsapások. Nyelvi-szemiotikai megjegyzések az ezredvégen. *Magyar Nyelv* 138–154.
- Balázs Géza 2003. „Minden házfalat cseréljete sms-falra”. Sms-fal mint elektronikus graffiti. *Magyar Nyelvőr* 127: 144–59.
- Balázs Géza 2004. Választási sms-ek folklorisztikai-szövegtani vizsgálata. *Magyar Nyelvőr* 128: 36–53.
- Balázs Géza (szerk.) 2002. *Informatikai technológia és nyelvhasználat*. Válogatás a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma anyanyelvi pályázatából. Trezor, Budapest.
- Bódi Zoltán 1998. *Internetes kommunikáció – beszédkommunikáció*. <http://nyelv.c3.hu>
- Bódi Zoltán 1999a. *Az elektronikus levelezés és az Internet nyelvhasználatáról*. <http://nyelv.c3.hu>

- Bódi Zoltán 1999b. Az iskolai informatikai kultúráról. *Magyartanítás* 1: 40–41.
- Bódi Zoltán 2004. Az írás és a beszéd viszonya az internetes interakcióban. *Magyar Nyelvőr* 128: 286–294.
- Büky László 1998. &. *Édes Anyanyelvünk*. XX/3: 15.
- Érsok Nikoletta Ágnes 2004. Sömös, sumus, írj vissza. *Magyar Nyelvőr* 128: 294–313.
- Keszler Borbála 2004. *Írásjeltan*. Az írásjelhasználat szabályai, problémái és története. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Laczházi Gyula é. n. *Az emotikonok és a koraiújkor érzelmkifejező technikái*.
<http://magyar-irodalom.elte.hu/arianna/irat/emoticon.html> [2004.08.25.].
- Minya Károly 1997. Mosolykód a világhálón. *Édes Anyanyelvünk* XIX/5: 10.
- Nyíri Kristóf 1989. *Keresztút*. Filozófai esszék. Budapest.
- Nyíri Kristóf é. n. *A multimedialitás ismeretfilozófiája*. A UNIWORLD Közhasznú Egyesület kultúrák közötti kommunikáció szabadegyeteme. <http://www.fil.hu/uniworld/kkk/mm/mm.htm>
- Schirm Anita 2002. *Nyelvhasználatunk az informatika korában*. In: Balázs Géza (szerk.) 2002: 7–44.
- Veszelszki Ágnes 2002. *Üzi a mobon? Sms-szövegek 2001-ben*. In: Balázs Géza (szerk.): 239–47.

Veszelszki Ágnes